بسم الله الرحمن الرحيم

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓު
ދިވެހިރާއްޖެ

ޝަރީޢަތް ނިމުނުގޮތް

- **ޤަޟިއްޔާ ނަންބަރު:** 2022/HC-A/92
- **އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް:** ޒުލައިޚާ މަޢްސޫމާ ކަމާލުއްދީން / ހ. ޝަހީދާގެ، މާލެ
- **އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ފަރާތް:** -
- **މައްސަލައިގެ ބާވަތް:** ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ނިންމުމަށް

މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ މަޖިލިސް:
ފަނޑިޔާރު ހުޒައިފާ މުޙައްމަދު
ފަނޑިޔާރު ހުސައިން ޝަހީދު
ފަނޑިޔާރު އަޙްމަދު ޝަކީލް

ނިމުނު ތާރީޚު: 30 ޛުލްޙިއްޖާ 1444 / 18 ޖުލައި 2023

ހައިކޯޓުގައި ޤަޟިއްޔާ ރަޖިސްޓަރީ ކުރެވުނު ތާރީޚު: 13 މާރިޗު 2022 / 10 ޝަޢުބާން 1443

އިސްތިއުނާފުކުރެވުނު މައްސަލަ:

- ނަންބަރު: IQB/2021/556
- ނިންމި ޤާޟީ: [illegible]
- ކޯޓު: ޤަޟިއްޔާތަކުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ނިންމުމުގެ [illegible]
- ހުށަހެޅުނު ތާރީޚު: 01 ސެޕްޓެންބަރު 2021
- ނިމުނު ތާރީޚު: 09 ސެޕްޓެންބަރު 2021

އިސްތިއުނާފުކުރި ފަރާތް

[illegible] / ދިވ. [illegible]، މާލެ

ވަކީލު: [illegible] / ދިވ. [illegible]، މާލެ

އިސްތިއުނާފު [illegible] ފަރާތް

-

[illegible] 1/2002 [illegible] 11 ވަނަ މާއްދާ [illegible]

[illegible] 4/2011 [illegible] 3 ވަނަ މާއްދާ [illegible] 4 ވަނަ މާއްދާ [illegible] 3 [illegible]

ފަނޑިޔާރު ޝުޖޫނު މުޙައްމަދުގެ ރައުޔު

މައްސަލައިގެ ތައާރަފު

1. މިއީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު IQB/2021/556 (9 ސެޕްޓެންބަރު 2021) "[illegible] ނިންމުން [illegible] ބަލައި ނިންމިގޮތް" ނިންމާފައިވަނީ [illegible] ނުވަތަ ޤާނޫނީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] (ދިވެހި ރައްޔިތުންގެ އައިޑެންޓިޓީ ކާޑު ނަންބަރު A011959) ގެ ފަރާތުން "[illegible] [illegible] [illegible]" ނުވަތަ "އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތް") ފަރާތުން އިސްތިއުނާފުކުރުމުން ބަލާފައިވާ މައްސަލައެކެވެ.[1]

މައްސަލައިގެ ފަސްމަންޒަރު

2. ހުށަހަޅާ [illegible] ދިނުމަށް އެދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ފެމިލީ ކޯޓަށް "[illegible] ދިނުމަށް އެދި ހުށަހަޅާ ފޯމު"އިން މައްސަލައެއް ހުށަހަޅައެވެ. މި ފޯމުން ބަލާއިރު، [illegible] [illegible] ފަރާތަކީ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ކަމުގައި ފޯމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[2] މި ފޯމު [illegible] [illegible] ނަންބަރަކީ 1364/2021ކަން އެނގެއެވެ.[3]

3. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ ފޯމާއި ގުޅިގެން، އެ ފޯމު ބަލައިގަނެ ޤަޟިއްޔާއެއްގެ ގޮތުގައި ރަޖިސްޓްރީކުރުން ނުކުރެވޭނެކަމަށް ފެމިލީ ކޯޓުން އަންގާފައިވެއެވެ. މި ފޯމު ބަލައިގަނެ ޤަޟިއްޔާއެއްގެ ގޮތުގައި

---

[1] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފަރާތުން [illegible] ހައިކޯޓަށް މި މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] 16 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) [illegible] [illegible] [illegible] މަސައްކަތު [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] މަސައްކަތު [illegible] [illegible] ހައިކޯޓުގެ ނަންބަރު HC-IH/2022/10 (NR) "އިސްތިއުނާފު ކުރުމުގެ މުއްދަތަށް އެދި ހުށަހަޅާ މައްސަލައިގެ ނިމުނު ގޮތް" އިން އެނގެއެވެ.

[2] "[illegible] ދިނުމަށް ހުށަހަޅާ ފޯމު"ގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައި މިކަން ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

[3] މިކަން ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު E/2021/162 (17 ޑިސެމްބަރު 2021) "[illegible] ފޯމުގެ [illegible]"ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

ތަޙްޤީޤުކުރުމުން ނުވެ ސަބަބުތަކުގައި އެ ކޯޓުގެ ނަންބަރު E/2021/162 (17 އޮގަސްޓް 2021) "ދަޢުވާ ފޮތުގެ ޖަވާބު"ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ "ހަރަކާތްތެރިވާ ދަޢުވާ ފޮތުގެ 2 ވަނަ ނަންބަރުގައިވާ މަޢުލޫމާތުން ބުރުގެން ވަސީލަތްތަކުން ރިޝްވަތު ހަރަކާތް "ރިޝްވަތު ނުވަތަ ވަސީލަތުގެން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދު"ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާފައިވާ ހަދަ ގޮތުގެމަތިން ހަރަކާތްތެރިކަން އެނގޭގޮތަށް، ވަސީލަތުގެން ރިޝާ ހަރަކާތް "ރިޝްވަތު ނުވަތަ ވަސީލަތުގެން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދު"ގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާ ހަދަ ގޮތަކަށް އޮތް ހަރަކާތްތަކަށް ދަޢުވާ ފޮތުގެ 4 ވަނަ ނަންބަރަށް ބުރުގެން އެނގޭތީ، އެ މާއްދާ ބުނާގޮތުން، ވަސީލަތުގެން ދިނުމަށް އެދިފައިވާ ހަރަކާތް ވަސީލަތުގެން ނުދޭންޖެހޭ، މިފަދަ ބަޔަކަށް ގަސްއާއާ ގޮތުގައި ތަޙްޤީޤު ކުރުވުން ނުވެގެން އެނގިގެންވެ." މި ފަދައިން ނެރެ.

ތަޙްޤީޤާތުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ދިނުމަށް އެދި ހުށަހެޅުން

4. ޤާނޫނު ނަންބަރު 22/2010 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ޤާނޫނު)ގެ 61 ވަނަ މާއްދާއާއި، ހައި ކޯޓުގެ ގަވާއިދުގެ 31 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)ގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ތަޙްޤީޤާތުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ދިނުމަށް އެދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ގޮތަށް ހުށަހަޅައެވެ.[4]

5. ތަޙްޤީޤާތުގެ ނިންމުން ބަދަލު ގެންނަން ބުނެ އަންނަނިވި ކަންކަން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅައެވެ.

   1. ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ވަނީ ދިރިއުޅުމަށް ސަރުކާރުން ގޯތި ދޫކުރާ އުޞޫލުތަކާއި؛

---

[4] ހައި ކޯޓުގެ ނަންބަރު IQB/2021/556 (9 ސެޕްޓެމްބަރު 2021) "ތަޙްޤީޤާތުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ދިނުމުގެ" ގެ "ހަރަކާތް ގޮތުގެ ފު

2. ވަސިއްޔަތުން ލިބޭ ފަރާތް ކަމުގައިވާ އިބްރާހީމް އަޙްމަދު ނާސިރު ދިރިއުޅުމަށް ސަރުކާރުން ގޯއްޗެއް ދޫކޮށްފައިނުވާތީ، އިބްރާހީމް އަޙްމަދު ނާސިރަށް [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތީގެ ބައެއް ލިބިފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ނޫންކަމަށެވެ.[5]

6. "ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ނިންމުމުގެ" ނިންމާފައިވަނީ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމަށް އެދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާ [illegible] ބަލައިގަނެވޭނެ [illegible] އަންގައި، [illegible] [illegible] ނަންބަރު E/2021/162 "ތަރިކައާ ގުޅޭ ޖަވާބު" އިން ލިބިފައިވާ ޖަވާބަށް ބަލައި [illegible] [illegible] ނިންމާފައެވެ. މި ނިންމުން ބާޠިލުކުރައްވައި އަންނަނިވި ކަންކަމުގެ މައްޗަށެވެ.

1. ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާއި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible]، ސަރުކާރުން ގޯއްޗެއް ދޫކުރުމުގެ ނުވަތަ ހިބައިގެ މުޢާމަލާތެއްކަމުން ގޯއްޗެއް ލިބުން ކަމުގައިވިޔަސް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ [illegible] އެއީ ގޯއްޗެއް ލިބިފައިވުން ކަމުގައި [illegible]، އެއީ [illegible] ސަރުކާރުން ދޫ ގޯއްޗެއް ނުވަތަ ފްލެޓެއްކަމަށް [illegible] [illegible] ނިންމާފައިވާތީ،

2. ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "ދަރިއެއްގެ ދަރިއަކަށް ނުވަތަ ބަފައިފުޅުން ނުވަތަ މައިފުޅުން [illegible] ގުޅުން ހުރި ފަރާތް" އަކަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރާ އެ ފަރާތުގެ ނަމުގައި އެއްވެސް ގޯއްޗެއް ނުވަތަ ގޯއްޗެއްގެ ބައެއް ނުވަތަ ފްލެޓެއް ނުވަތަ ބައެއްވެސް، އެއްވެސް މިންވަރަކަށް

---

[5] ނަންބަރު IQB/2021/556 (9 ސެޕްޓެންބަރު 2021) "ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ނިންމުމުގެ"ގެ 4 ވަނަ ނަންބަރު

[illegible] [illegible]، އެއީ ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދަކަށްވާތީ، އެއްވެސް ގޮތަކުން އެފަދަ ފަރާތަކަށް ގެއްލުމެއް ނުވަތަ ޒަރަރެއް ދިވެހިރައްޔިތަކަށް ދޫކުރެވިފައިވާ، ބިމަށް ދިރިއުޅުން ނުވަތަ ގަނޑުވަރުކަމުގެ މުޢާމަލާތަކުން އެ ފަރާތުގެ ނަފްސުގައި ގެއްލުމެއް ނުވަތަ ގެއްލުމަކަށް ބަހައި [illegible] ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާ ގޮތަކަށް ދިނުންކަމުގައި މަނާކުރެއްވުމަށް، ޤާނޫނުގެ މަޤްޞަދު ޚިލާފުވާކަމަށްވާތީއެވެ.

އިސްތިއުނާފު ކުރެވުނު ހުކުމުގެ ނުކުތާތައް

7. ސިވިލް ކޯޓުގެ ނަންބަރު IQB/2021/556 "ރަޖިސްޓްރާރގެ ނިންމުން އަލުން ބަލައި ނިންމުމަށް" ނިންމާފައިވަނީ ސަބަބު ނުވަތަ ޤާނޫނީ ހަމަތަކާއި ޚިލާފަށްކަމަށް ބުނެ އެ ނިންމުން އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް އެދި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ހުށަހަޅާފައިވަނީ 2 (ދެ) ނުކުތާއެވެ. އެގޮތުން ހުށަހެޅި ނުކުތާތަކަކީ؛

7.1 ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ނިޔާވެގެންކަމުން، އެ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައި ކަނޑައަޅާފައި މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާ އަދި

7.2 ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާގޮތަށް އެ މާއްދާގައިވާގޮތަށް ބަޔާންކުރައްވައި މައްސަލަ ނިންމާފައިވާކަމަށް ބުނެ ހުށަހެޅި ނުކުތާއެވެ.

8. ފުރަތަމަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ ތަފްސީލުކުރަމުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ސަރީޙަ ބަހުން ކަނޑައަޅާފައިވަނީ ދިރިއުޅުމަށް ސަރުކާރުން ގޭބިމު ދޫކުރާބިމާބެހޭ [illegible]، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް [illegible]، ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުން ބައްލަވާފައިވާކަމުގައި، މި މައްސަލައިގައި

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ވަކީލުން ދޭން ބޭނުންވާ ފަރާތްކަމުގައިވާ އިބްރާހީމް އަޙްމަދު ނާސިރަށް ޙައްޤުވެސް އިތުރުގައި ސަރުކާރުން ގޮތް ދިފާޢާ ފަރާތާ ހަވާލުކުރާއިރު، މި ވަގުތު އެ ފަރާތުން ދިފާޢާ ގޮތުގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ކުރިން ބަލައިގެން ދިފާޢާ ބެލެހެއްޓުމެވެ.

9. ދެވަނަ އިސްތިއުނާފީ ނުކުތާ ތަފްސީލުކުރަމުން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބުނެފައިވަނީ ހިޔާލުން ނުވަތަ ވަކީލުން ދިނުމަށް ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހިޔާލުން ނުވަތަ ވަކީލުން ދޫކޮށް އެ ފަރާތުގެ ނަމުގައި ޙައްޤުވެސް ގޮތް ގޮތުގެ ބަދަލުކުރުމަށް އެއް ނުވަތަ ފުރިހަމަ ކުރުމުގެ ބައްޕަވުސް، ޙައްޤުވެސް ބިނގަދަކަން ބެހެއްޓުމަށްވާ ކަމަށް ފެމިލީ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ހިޔާލުން ނުވަތަ ވަކީލުން ދިނުމަށް ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ނުތް ކަމެއް އެ މާއްދާގައި އެއްބަސްކަން ބުޑުލާއި ގިރާހަ ބެލެހެއްޓެމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދޭ ގޮތް

10. އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދިފައިވަނީ ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު IQB/2021/556 "ރަޖިސްޓްރާރުގެ ނިންމުން އަމުރު ބަލައި ނިންމުމާ" ޚިލާފަށް، އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އިބްރާހީމް އަޙްމަދު ނާސިރަށް ވަކީލުން ދީން ދިނުމަށް ހުކުމްކުރައްވާ މަޢުލޫމާތު ފެމިލީ ކޯޓުން ބެލެހެއްޓުމަށް އަމުރުކޮށްދިނުމަށް ކަމުގައި "އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ހުއްދަ ދިނުމުން، އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހަޅާ ފޯމު"ގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.

11. އިސްލާމް ބަޔާންކުރަމުން ފޯމުގައި އެދިފައިން އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ބަޔާންކޮށްފައިވާކަމެއް ދިރާސާ ވަކީލުންގެ ދިނުމައި ގެދޮ މައްސަލައެއް ބެލުމުގެ އިޖުރާއާތު ލިބިގެންވާ ސަލާމް ކޯޓަށް ހުށަހަޅައިވާނެ،[6]

---

[6] ޝަރީޢަތުގައި ވަކީލުންގެ ޚިދުމަތްދޭ މައްސަލަތަކުގައި ބޭނުމަށް ޝަރީޢަތްތަކުގެ މައްސަލަތަކުގައި ގޮތުގައިވާ ގޮތުގައި ބައިބަރުގައިވާ ބާރު ހުކުމްކުރެއްވުމެއް މައްސަލަތަކެއް ކުރިމަތިވާ ގޮތުގައި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2015/02/SC ސަރކިއުލަރ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 (04 ޖަނަވަރީ 2022) ޕްރެކްޓިސް ޑައިރެކްޝަން ބަޔާންކުރެއްވުމަށް 2015 ޖަނަވަރީ 8 ވަނަ ދުވަހު ނެރުއްވި ސަރކިއުލަރ ފެމިލީ ކޯޓުގައި ފެމިލީ ކޯޓުގެ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ކޯޓުތަކުގެ ގަވާއިދުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އިޖުރާއާތު އެއްގޮތްވާ ގޮތުގެ މަތިން މައްސަލަ ބަލައިގަތުމަށް ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލު.

އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އެދުނީ ވަސިއްޔަތުގެ މައްސަލަ ސިވިލް ކޯޓުން ބަލައި ކުރިއަށް ގެންދެވޭނެކަމަށް ނިންމައިދިނުމަށްކަމަށް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ޢައްޔަންކޮށްފައިވާ ވަކީލް 12 ޖޫން 2023 ގައި ބޭއްވުނު ޝަރީޢަތުގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

ޝަރީޢަތުން ފާހަގަކުރެވުނު ކަންކަން

12. ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު) (މީގެ ފަހުން "ބިމުގެ ޤާނޫނު")ގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގައި ދިރިއުޅުމަށް ދޫކޮށްފައިވާ ބަނޑާރަ ގޯތިތަކާއި އިމާރާތާއި އަމިއްލަ ގޯއްޗާއި އަމިއްލަ ގޯތިގެއާ އިމާރާތް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދެވެ.[7] މި ގަވާއިދުގައި ދިރިއުޅުމަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ބަނޑާރަ ގޯއްޗާއި އިމާރާތް ނުވަތަ އިމާރާތުން ބައެއް ނުވަތަ އަމިއްލަ ގޯއްޗެއްގެ ބައެއް ނުވަތަ އިމާރާތުން ބައެއް ނުވަތަ އަމިއްލަ ގޯއްޗެއް ނުވަތަ އިމާރާތެއްގެ ބައެއް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރެވޭ ފަރާތްތަކާއި، އަދި ދޫކުރެވޭ ސަބަބުތައް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. މިގޮތުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދެވޭނީ ދޭ މީހާގެ ނިސްބަތުން އަނބިމީހާ ނުވަތަ ފިރިމީހާ ނުވަތަ ދަރިން ނުވަތަ މަންމަ ނުވަތަ ބައްޕަ ނުވަތަ [illegible] ނުވަތަ [illegible]، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] އަދި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޭ ފަރާތަކީ ދިވެހި ރައްޔިތެއްކަން ވާންޖެހޭކަން މި ގަވާއިދުގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.[8]

ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު SCPD-01/2022 (04 ޖަނަވަރީ 2022) ޕްރެކްޓިސް ޑައިރެކްޝަން ހަމަޖެއްސުމާއެކު [illegible] މި ބާވަތުގެ މައްސަލަތައް ބަލާނީ ސިވިލް ކޯޓުންނެވެ.

[7] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[8] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 2 ވަނަ މާއްދާ

13. އިސްވެ ބަޔާންކޮށްފައިވާ ފަރާތްތަކުން ކުރެ ފަރާތަކުން އިޢުތިރާޟުކުރާނަމަ، ނުވަތަ އެއިން ފަރާތެއް ދުނިޔާގައި ނެތްނަމަ، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދެވިދާނެއެވެ.[9]

14. ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފަރާތަކުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible]، އެ ފަރާތުގެ [illegible] [illegible] [illegible] ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] 15 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

15. މި ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއާއި 15 ވަނަ މާއްދާއަށް [illegible]، [illegible] ޤާނޫނުގެ މި [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] 15 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. [illegible]،

---

[9] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާ

އެ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގައިވާ ގޮތުގެ މަތިން ބަނޑާރަ ގޯއްޗެއް ދޫކުރެވިފައިވާ [illegible] [illegible]، އެ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތާއި [illegible] މުދާ، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ވަކި [illegible] [illegible] ބަނޑާރަ ގޯއްޗަކުން، ނުވަތަ އަމިއްލަ ގޯއްޗެއްގެ ބައެއް، ނުވަތަ ސަރުކާރުން [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އެ ބައިން ނުވަތަ [illegible] ދޫކުރެވުން، ނުވަތަ ދޫކުރެވިގެން [illegible]، އެ ދިރިއުޅުމަށް [illegible] ގޯއްޗެއް ދޫކުރުމަށް [illegible] މި މާއްދާއިން އެނގެއެވެ.

16. މި މައްސަލައިގެ އިސްތިއުނާފު ބިނާކޮށްފައިވަނީ ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާއާއި 4 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible]، ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން ދިނުމުގެ ގޮތުން ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible]. މިގޮތުން ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި ދިރިއުޅުމަށް ދޫކުރެވިފައިވާ ބަނޑާރަ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތް ނުވަތަ އިމާރާތުގެ ބައެއް ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން [illegible] [illegible]. [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން [illegible] ބަނޑާރަ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތް ނުވަތަ އިމާރާތުގެ ބައެއް ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ ހަދިޔާ ނުވަތަ [illegible] ނުވަތަ އެ [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible]، ނުވަތަ އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[10]

17. މިއިން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހިބައިން ނުވަތަ ވަޞިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

---

[10] ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ނުވަތަ [illegible] ތިމާގެ [illegible] ގުޅުން ހުރި ފަރާތްތަކުންކުރެ ފަރާތަކަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދެވިދާނެއެވެ.[11]

18. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދެވޭނީ ދިރިއުޅުމަށް ދޫކޮށްފައިވާ ބަންޑާރަ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތެއް ނުވަތަ އިމާރާތުގެ ބައެކެވެ.[12] އެއާ ޚިލާފަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގައި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] ގޯތި އަދި އިމާރާތުގެ އިން [illegible]، އޭގެ ތެރޭގައި ދިރިއުޅުމަށް ދޫކޮށްފައިވާ ބަންޑާރަ ގޯތިގައިވާ އިމާރާތުގެ އިތުރުން އަމިއްލަ ގޯއްޗާއި، އަމިއްލަ ގޯތިގައިވާ އިމާރާތް ހިމަނާފައިވެއެވެ. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނާއި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ ދަށުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޭ ފަރާތްތަކަށް ކަމުގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ [illegible] ފަރާތަށްވެއެވެ. އަދި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ ދަށުން އަނބިމީހާ ނުވަތަ ފިރިމީހާ ނުވަތަ ދަރިއަކު ނުވަތަ އެ މީހާގެ މަންމަ ނުވަތަ ބައްޕަ ނުވަތަ އެ މީހާގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދީ ދިނުމުގައި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ކަނޑައަޅާފައިވާ ޝުރޫޠުތައް [illegible] [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[13] އޭގެ ބަދަލުގައި، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދީ [illegible] [illegible] ދަރިއަކަށް ނުވަތަ އޭނާގެ [illegible] ދަރިފުޅުން ނުވަތަ [illegible] މީހާގެ [illegible] ގުޅުން ހުރި ފަރާތްތަކުންކުރެ ފަރާތަކަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދެވޭނީ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އިން ކަނޑައަޅާފައިވާ ޝުރޫޠުތަކާ އެއްގޮތަށް [illegible] [illegible] ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[14]

---

[11] ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[12] ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 17 ވަނަ މާއްދާ

[13] ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[14] ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި [illegible] [illegible] [illegible]
ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

19. ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގައި ލިޔެކުން ތަސްދީޤުކުރުމާގުޅޭ ބާވަތް، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޭ ތިމާގެ ދަރިއަށްގެ ދަރިއަކަށް ނުވަތަ އާއިލާގެ ބަޔަކުހުރުން ނުވަތަ ޚަލީފާއަށް ބިމާގެ ގޮތުގެ ގޮތުން ހުރި ފަރާތަކަށްކަމަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވާ ގޮތަށް ނުވަތަ ގޯތިތަކާއި ބައެއް ސަރުކާރުން ހަދާފައިވާ އިދާރާތަކުގެ ފުރިހަމަ ނުވަތަ އެއްޗެހި އިދާރާތަކުގެ ފުރިހަމަ އެ ފަރާތަކަށް ތަސްދީޤުކުރުމަށް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ނުވަތަ އެ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުގެ މަތިން (އެބުނީ ބަންޑާރަ ގޯތި ދަށުންވާ ދިނުމާއި ހަމަޖެހުން) ބައިވެރިވެފައިވާ ބަންޑާރަ ގޯތިތަކުން، ނުވަތަ އަމިއްލަ ގޯތިތަކުން ބައެއް، ނުވަތަ ސަރުކާރުން ހަދާފައިވާ އިދާރާތަކުގެ ފުރިހަމައެއް، ނުވަތަ އެއްޗެހި އިދާރާތަކުގެ ފުރިހަމަ އެ ފަރާތަކަށް ދެވިދާނެ ތަސްދީޤުކުރުމަށްވުރެ، ވަކިކޮށް ޤާނޫނީ އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ސަރުކާރުން ގަވާއިދުހެދުމުގެ އިޚްތިޔާރުދީފައިވާ ގަވާއިދު މަތިން އެ ބަޔާން ދަށުން ސަރުކާރުން އެއްބަސްވުންތަކުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރެވިފައެވެ.

20. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި އެއް ގޮތްވި ދިނުމުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ ދަށުން ބަންޑާރަ ގޯތިގެއިން އިޝްތިހާރު، އަމިއްލަ ގޯތިތަކާއި އަމިއްލަ ގޯތިގެއިން އިއްތިފާގު ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރެވޭނެ އުސޫލެވެ. އަދި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ ދެވަނައަށް، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 15 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ ބަންޑާރަ ގޯތިގެ އިތުރުން ނުހިމެނޭ ދެބައިގެ އިޝްތިހާރު އަމިއްލަ ގޯތިތަކާއި ބައެއް ތަސްދީޤުކުރުމަށްވުރެ، އެ ޤާނޫނުގެ ދަށުން ސަރުކާރުން އެއްބަސްވުމެއްގައި، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޭ ތިމާގެ ދަރިއަށްގެ ދަރިއަކަށް ނުވަތަ އާއިލާގެ ބަޔަކުހުރުން ނުވަތަ ޚަލީފާއަށް ބިމާގެ ގޮތުގެ ގޮތުން ހުރި ފަރާތަކަށްކަމަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރެވޭނެ އުސޫލެވެ.

21. އެހެންކަމުން، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދު ޚިލާފުވާނެ ގޮތަކަށް އަމިއްލަ ގޯތިގެއި އަމިއްލަ ގޯތިގެދޮރު ބަޔާންކޮށްފައިވާ ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުން ހުއްދަކުރާގޮތަށް، ހިބައިން ނުވަތަ

ވަސިއްޔަތުން ދިނުމުގެ ތެރޭގައި އަމިއްލަ ގޮތުގައި އަމިއްލަ ގޮތުގައި އިލްތިޒާމުވެސް ސާބިތުވާގޮތަކަށް ސާފެވެ.

22. މި މައްސަލައިގައި އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން އުފުލާ ނުކުތާއަކީ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ވަނީ ހަމައެކަނި ސަރުކާރުން ގޮތުގައި ދޫކުރެވޭ ބިން ވާރުތަވުމުގެ ތަރުތީބުކޮށްފައިވާއިރު، މި މައްސަލައިގައި ވަސިއްޔަތުން ހިބަކުރުން އެއީ ވާރުތަވުމުގައި އިބްރާހީމް ޢަބްދުﷲ ނާސިރުއަށް އެއްވެސް ތިއްބައި ސަރުކާރުން ގޮތުގައި ދީފައިވާ ވަސިއްޔަތްތަކުގައި، އިބްރާހީމް ޢަބްދުﷲ ނާސިރުއާ ދިމާއަށް ގޮތަކީ އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތުން ކުރިން ހިބައިން ދީފައިވާ ބިމެއްކަމަށްވާތީ، ފެނުނީ "ޤަރާރުކުރާގޮތުގެ ނިންމުން އަދިން ބަދަލުވުން ނިންމުމެވެ" ގައި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާ ބަހައްޓާފައިވާއިރު ގޮތުގައި ދެކެވޭ، މި މާއްދާ މި އުސޫލުން މި މައްސަލައަށް ނުހިނގާނެކަމަށެވެ.

23. ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫ ދިނުމުގައި، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ޝަރުތުތައް ފުރިހަމަވޭތޯ ބެލުމަށްފަހުގައި، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާ ތަތުބީޤުކުރަން ޖެހޭ ހަމައެކަނި ދިރިއުޅުމަށް ބަލާއިރު ގޭ ދޫކުރެވިފައިވާ ނުވަތަ އެއީ ގޮތަށް ބަޔާންކޮށްފައިވާ ބަޔާންކުރާ ގޮތުގައި ނުވަތަ އަމިއްލަ ގޮތުގައި ދިރިއުޅުމާ ވާރުތަވުމުގެ މައްސަލަތަކުގައި އެ މާއްދާ ހިނގާނެކަމާ، މި ޤާނޫނީ ބަހުސް މި މައްސަލައިގައި އުފުލާފައިވެއެވެ. މީގެ ސާފު ޤަވާޢިދު ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާފައިނުވުމުގެ މުޅިން ދެކޮޅަށްނުހިނގާނެއެވެ. ދެން މި ބަހުސްކުރެވުނު ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަކީ ވަކި ކަމަކަށް ހާއްސަ ކޮށްފައިވާ މާއްދާއެއްކަމުގައިވާތީއެވެ. މީގެ ސާފު ޤަވާޢިދު ދިނުމުގެ ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް ބަލާފައިވާއިރު އޮތް ގޮތް ދެކެވޭ، އެކަން ޤާނޫން ނަންބަރު 4/2011 (ޤާނޫނުތަކުގެ މާނަކުރުމުގެ އުސޫލުތަކާބެހޭ ޤާނޫނު) (މީގެ ފަހުން "ޤާނޫނުތަކުގެ މާނަކުރުމުގެ އުސޫލުތަކާބެހޭ

ޤާނޫނު") އާއި މާނަކުރުމާއި ގުޅޭ ގޮތުން މަތީ މަރުޙަލާގެ ކޯޓުން ނިންމާފައިވާ ނިންމުންތަކުގެ ތަރަހައިގެ ތެރެއިން ބަލައިގެންނެވެ.

24. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އާއި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް ރުޖޫޢުވެއެވެ. ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ އިބާރާތް އޮތް ގޮތުން ބަލާއިރު، އެ މާއްދާގައިވަނީ "މިގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ ނަންބަރުގައި ބުނެފައިވާ ފަރާތްތަކުންކުރެ ފަރާތަކަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރި އެ ފަރާތްތަކުގެ ނަމުގައި، ޤާނޫނު ނަންބަރު 1/2002 (ދިވެހިރާއްޖޭގެ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނު)ގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނެފައިވާފަދަ ގޯއްޗެއް ނުވަތަ ގޯއްޗަކުން ބައެއް ނުވަތަ ސަރުކާރުން ހަދާފައިވާ އިމާރާތެއްގެ ފްލެޓެއް ނުވަތަ [illegible] އިމާރާތެއްގެ ފްލެޓެއް ރަޖިސްޓްރީކުރެވިފައިވާ ނަމަވެ..." މިފަދައިންނެވެ. ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) ގައި އެ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް ރުޖޫޢުކުރުމުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާ އިބާރާތަކީ "...މި މާއްދާގެ (ނ) ގައި ބުނެފައިވާ ފަރާތްތަކުންކުރެ ފަރާތަކަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރެވޭނީ މި ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލުތަކާ އެއްގޮތަށް ކަމުގައިވާނެއެވެ." މިފަދައިންނެވެ. މި ދެ އިބާރާތުގައި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް ރުޖޫޢުކުރުމުގައި ފަރަގެއް އެބަ އޮތެވެ. އެއީ ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއަށް ރުޖޫޢުކުރުމުގައިވަނީ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި "ބުނެފައިވާ ފަދައިން" ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައެވެ. އެއާ ޚިލާފަށް ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގައި އެ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ) އަށް ރުޖޫޢުވެ ބަޔާންކޮށްފައިވަނީ ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 17 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދޫކުރާނީ އެ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ކަނޑައަޅާފައިވާ އުސޫލާ އެއްގޮތަށް ކަމަށް ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

25. ދައުލަތުގެ މަޖިލީހުން ފާސްކުރި ޤާނޫނުތަކާއި، އެ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން ބާރުލިބިގެން ހަދާ ގަވާއިދުތައް ތަޢާރުޟުވާ ޙާލަތުގައި ނުވަތަ މާނަކުރުމުގައި ނުވަތަ ތަންފީޛުކުރުމުގައި ދިމާވާ ހާލަތްތަކުގައި ޤާނޫނު ހަމަޖެހޭ ބަޔާންކޮށް

މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނުގައެވެ.[15] މީގެ ބޭނުމަކީ، ދިވެހިރާއްޖޭގައި އަމަލުކުރާ ޤާނޫނުތަކާއި ގަވާއިދުތަކަށް ވިޔަސް އެއްގޮތަށް ތަރުޖަމާކުރުމާއި މާނަކުރުން މަގުފަހިކޮށް، އަމަލުކުރާނެ ހަމަތައް އަންގައިދިނުމެވެ.[16]

26. މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރާ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި އާންމު މާނައަށް ބުރުގެ އުސޫލު ބަޔާންކުރެވިފައެވެ. މި އުސޫލުގެ ދަށުން ވަކި ކަމެއް ޤާނޫނުގައި [illegible] [illegible] ބަސް ނުވަތަ އިބާރާތް ނުވަތަ ޖުމްލައިން ދޭހަވާ އާންމު މާނަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]. އަދި ޤާނޫނުގައި ވަކި ބަހެއް ނުވަތަ އިބާރާތެއް ނުވަތަ ޖުމްލައެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ޤާނޫނުގައި ވަކި ބަހެއް ނުވަތަ އިބާރާތެއް ނުވަތަ ޖުމްލައެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].[17] އެ ޤާނޫނުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) ގައި ބުނެފައިވާ ގޮތުން، ބަހެއް، ނުވަތަ އިބާރާތެއް، ނުވަތަ ޖުމްލައެއް ބޭނުންކޮށްފައިވާ ގޮތުން، އެގޮތް ވަކި މާނައެއް [illegible] [illegible]، އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުންނާނެއެވެ.[18]

27. [illegible] [illegible] [illegible]، ޤާނޫނީ، އެ ޤާނޫނުތަކުގެ ދަށުން ހަދާފައިވާ ގަވާއިދުތަކުގެ މާނަކުރުމުގައި [illegible] ތަފާތު [illegible] މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނުގައި ބަޔާންކޮށްފައިވާއިރު، އެއިން ކޮންމެ ގޮތަކީ [illegible] މާނަކުރުމުގެ މަސައްކަތުގައި [illegible] ޤާނޫނުގެ އިބާރާތާއި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ އިބާރާތް ހިމެނޭ ޤާނޫނު [illegible]

---

[15] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 1 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[16] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 2 ވަނަ މާއްދާ

[17] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 (މާނަކުރުމުގެ ހަމަތައް ބަޔާންކުރުމުގެ ޤާނޫނު)ގެ 3 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ށ)

[18] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2016/SC-A/23 ([illegible]) ގެ [illegible] 73 ގައި [illegible] ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ. އަދި ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2021/SC-A/79 ([illegible]) ގެ [illegible] ބަލާލެވިދާނެއެވެ.

އެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގެ ނަންބަރު 2020/SC-A/46 **ދައުލަތް (މިނިސްޓްރީ އޮފް ޓޫރިޒަމް) ވ. [illegible] [illegible] އިންޓަރނޭޝަނަލް ޕްރައިވެޓް ލިމިޓެޑް** ގެ ޤަޟިއްޔާގައި ބަޔާންކޮށްފައިވެއެވެ.[19]

28. މި މައްސަލައިގައި އާންމު މާނައަށް ބެލުމުގެ އުސޫލު މި ބަޔާންކުރަނީ މި މައްސަލައިގައި މާނަކުރަންޖެހިފައިވަނީ ބޭނުންކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible]، [illegible] ޚާއްޞަ މާނަދިނުމުގެ އުސޫލު ނުވަތަ [illegible] ހޯދައިދިނުމުގެ އުސޫލު [illegible]، އާންމު މާނައަށް ބެލުމުގެ އުސޫލާއި [illegible] ނުފެންނާތީއެވެ.

29. މާނަކުރުމުގައި [illegible]

30. [illegible] ނުވަތަ [illegible] 4 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] 11 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] 11 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] 11 ވަނަ މާއްދާ [illegible] 4 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible]

---

[19] އެ ޤަޟިއްޔާގެ [illegible] 16

[20] ޤާނޫނު ނަންބަރު 4/2011 ([illegible])ގެ 8 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ) އަދި (ށ)

ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުން ހުރި ފާހަގަކޮށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] ދެވޭނެ އުސޫލެވެ. ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައި ބިމުގެ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާ އުސޫލުން [illegible] އެ މާއްދާގައި [illegible]، އޭގެ މާނަ އަދި އޭގެ ނަތީޖާ [illegible] ޙަވާލުވެގެންދާނެއެވެ. އެހެނަސް، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގައިވާ އިބާރާތުން ނެގޭ މާނައަކީ ބިމުގެ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާގައި ބުނާފަދަ [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ [illegible] [illegible]. އޭގެން [illegible] ނަތީޖާއަކީ، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] [illegible] ދަރިއެއްގެ ދަރިއަކަށް، ނުވަތަ [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ގޮތުން ހުރި [illegible] [illegible] ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮ، ނުވަތަ [illegible] ކޮއްކޮ، ނުވަތަ ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮ [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އެ [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible].

31. އެހެންކަމުން، މި ދެ މާއްދާ އެކުއެކީގައި އެއް [illegible] [illegible]، ދިރާސާކުރުމުން ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮ [illegible]، އަދި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮ، ނުވަތަ [illegible] ކޮއްކޮ، ނުވަތަ ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮ [illegible]، ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] އެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible].

32. [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮ [illegible]، އެ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި [illegible] އެ ކޮއްކޮ [illegible]. [illegible] [illegible] ބަނޑުއެއް ކޮއްކޮގެ [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ

ދަށުން އަމިއްލަ ގޯއްޗެއްގައިވާ އިމާރާތެއް ނުވަތަ އިމާރާތުން ބައެއް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible]، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 10 ވަނަ މާއްދާއާއި 11 ވަނަ މާއްދާގެ ދަށުން ދިރިއުޅުމަށް ސަރުކާރުން ބަންޑާރަ ގޯތި ދޫކޮށްފައިވާ ފަރާތަކަށް އެކަނި އޭގައި ސާބިތުކޮށް އެ [illegible] ނަމުގައި ގޯތި ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައިވާނަމަ ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ނުދެވޭނެކަމަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible] އޭގައި [illegible] [illegible] [illegible] ދެކެމެވެ. އަދި ހަމައެއާއެކު، [illegible] [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާއި [illegible] [illegible] ގޯތި ލިބިފައިވާ [illegible] [illegible]، ނުވަތަ ސަރުކާރުން ދިރިއުޅުމަށް ގޯތި [illegible] [illegible] ގޯތި ރަޖިސްޓްރީކޮށްފައިވާ [illegible] [illegible] ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާ މާނަކުރުމުގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދެކެމެވެ.

33. އެހެންކަމުން، ބިމާބެހޭ ޤާނޫނުގެ 11 ވަނަ މާއްދާއި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާ [illegible] [illegible]، ސަރުކާރުން ގޯތިއެއް [illegible] ނުވަތަ ހިބައިގެ [illegible] ގޯތިއެއް ލިބުން ކަމުގައިވިޔަސް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 4 ވަނަ މާއްދާގެ ބޭނުމަށްޓަކައި ނުވަތަ ގޯތިއެއް [illegible] ސަރުކާރުން ހަމައެކަނި [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] ގޯތިއެއް [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އަދި ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން ދިނުމާބެހޭ ގަވާއިދުގެ 3 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކުރާ "ދަރިއެއްގެ ދަރިއަކަށް ނުވަތަ [illegible] ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]" އަކަށް ހިބައިން ނުވަތަ ވަސިއްޔަތުން [illegible] އެ ފަރާތުގެ ނަމުގައި އެއްވެސް ގޯއްޗެއް ނުވަތަ ގޯތިއެއްގެ ބައެއް ނުވަތަ [illegible] ބައެއްވެސް، އެއްވެސް މިންވަރަކަށް [illegible]، ޤާނޫނުގެ [illegible] [illegible] އެއްވެސް [illegible] [illegible] ފަރާތަކަށް ގޯއްޗެއް ނުވަތަ [illegible] [illegible] [illegible] ރަޖިސްޓްރާރުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]

ނަންބަރު IQB/2021/556 ނިންމުމަށް، މިނޫން ތަރުޖަމާއެއް ދެންނެވޭ ބައެއް އިސްތިއުނާފުކުރާ ފަރާތަށް ބަޔާންކޮށްދިނުމަށްވާނީ ކަމުގައި ނިންމަމެވެ.

ނިންމުން

34. ވީމާ، ފެމިލީ ކޯޓުގެ ނަންބަރު IQB/2021/556 (9 ސެޕްޓެމްބަރު 2021) ޤަޟިއްޔާގެ ނިންމުން އަދުން ބަލައި ނިންމި ގޮތަށް ބަދަލު ގެންނަންޖެހޭ އެއްވެސް ސަބަބެއް ނެތް ކަމުގައި ނިންމަމެވެ.

ފަރިޔާދު ޙުސައިން ސަޢީދުގެ ޙައްޤު

35. ފަރިޔާދު ބުނެއިދާ މުޙައްމަދުގެ ޙައްޤަށް އަމުރެއް ނުކުރަމެވެ.

ފަރިޔާދު އަޙްމަދު ސަޢީދުގެ ޙައްޤު

36. ފަރިޔާދު ބުނެއިދާ މުޙައްމަދުގެ ޙައްޤަށް އަމުރެއް ނުކުރަމެވެ.

އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤާއި ބަޔާންކޮށްދިނުން[21]

37. މި ޤަޟިއްޔާއާ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި ނިންމުމުން، ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓުގައި މި ޤަޟިއްޔާއާ އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު މައްސަލައިގެ ފަރާތްތަކަށް ލިބިގެންވެއެވެ. އަދި އެ ޤާނޫނުގައިވާ މުއްދަތު[22] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ސުޕްރީމް ކޯޓަށް މައްސަލަ އިސްތިއުނާފުކުރުމަށް ހުށަހެޅޭނީ ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުން ނިންމުން

---

[21] ޤާޟީން މައްސަލައިގެ ހުކުމްތަކާއި ނިންމުންތަކުގައި، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ ޙައްޤު ބަޔާންކޮށްދިނުމުގެ ކަންތައް ހިމެނޭނެ ގޮތް ބަޔާންކޮށްދިނުން، އިސްތިއުނާފުކުރާނެ ކޯޓާއި، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ މުއްދަތު ސިވިލް އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 268 ވަނަ މާއްދާގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

[22] މިކަމުގައި ބަލާ ސިވިލް އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ) ގައި ބަޔާންކޮށްފައެވެ.

ނިންމާތާ 30 (ތިރީސް) ދުވަހުގެ ތެރޭގައެވެ.[23] މި މުއްދަތުގެ ތެރޭގައި [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible]، އިސްތިއުނާފުކުރުމުގެ [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ފެށިގެންނެވެ.[24] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] އިސްތިއުނާފަށް ހުށަހެޅިދާނެއެވެ.[25]

---

[23] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ހ)

[24] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ށ)

[25] މަދަނީ އިޖުރާއަތުގެ ޤާނޫނު (ޤާނޫނު ނަންބަރު 32/2021)ގެ 284 ވަނަ މާއްދާގެ (ނ)

ހުކުމް:

ދެންފަހެ، އިސްވެ ފާހަގަކުރެވުނު ކަންތައްތަކަށް [illegible]، [illegible] [illegible]، [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ގެ ނަންބަރު IQB/2021/556 (9 [illegible] 2021) [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] ދިވެހިރާއްޖޭގެ ހައިކޯޓުގައި މި މައްސަލަ ބެލި ފަނޑިޔާރުންގެ އިއްތިފާޤުން ހުކުމްކުރީމެވެ.

[illegible]

ފަނޑިޔާރު [illegible] | ފަނޑިޔާރު [illegible] | ފަނޑިޔާރު [illegible]

(ރިޔާސަތު)